

Pwyllgor	Pwyllgor Craffu Cymunedau
Dyddiad	13 Gorffennaf, 2021
Teitl	Biniau Halen
Aelod Cabinet	Y Cyngorydd Catrin Wager
Awdur	Steffan Jones, Pennaeth Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol
Pwrpas	Adrodd ar y sefyllfa gyfredol

1. Cyflwyniad

- 1.1 Ym mis Hydref 2015 bu i'r Adran gysylltu â Chynghorau Cymuned a Thref y Sir yn eu hysbysu o benderfyniad y Cyngor yn Rhagfyr 2014 i beidio darparu a llenwi biniau halen yn y dyfodol fel rhan o'u 'Cynllun Arbediad Effeithiolrwydd', ffigurwr o £100k. Amlygwyd hefyd nad oedd dyletswydd statudol ar y Cyngor i ddarparu gwasanaeth biniau halen i'r cyhoedd. Byddai'r trefniant newydd yn gweld y Cynghorau Cymuned a Thref yn cyfrannu at gost o lenwi'r bin halen ond byddai'r ased yn aros ym mherchnogaeth y Cyngor ynghyd â unrhyw fater yswiriant.
- 1.2 Ceir yma gefndir am y Gwasanaeth Cynnal Gaeaf ynghyd â diweddariad o'r sefyllfa gyfredol gan amlygu materion sydd wedi codi ers cyflwyno'r newid.

2. Cefndir a'r Sefyllfa Bresennol

2.1 Halen (Rocksalt)

- Cytundeb cyflenwi newydd gyda Salt Union
- Halen yn cael ei gyflenwi ar drefn 'stock management': ail-gyflenwi'r storffeydd ar ddefnydd.
- Storfa Halen Ychwanegol Blaenau a Llandygai, Bangor (ar y cyd gyda Llywodraeth Cymru) yn galluogi i'r Cyngor gadw mwy o halen na blynnyddoedd cynt.

Er bod ganddom ni a Llywodraeth Cymru well 'resilience' o ran stoc halen, mae posibilid o gyfyngiad ar ddefnydd halen yn parhau, h.y. does dim gwarant o gyflenwad ar gyfer biniau halen er enghraifft.

- 2.2 Yr ydym a 6 Cromen Halen drwy'r Sir a gwelir y rhain yng Nghaernarfon, Afonwen, Dolgellau, Blaenau Ffestiniog, Bala a Mona.

- 2.3 Mae'r tabl isod yn amlygu'r tunelledd sydd yn gallu eu cadw ynddynt:

Cibyn Caernarfon	2500 t
Afonwen Pwllheli	3000 t
Ffordd Bala Dolgellau	3500 t
Blaenau Ffestiniog	4000 t
Bala	3000 t
Mona	1800 t
Strategol – (Blaenau a Llandygai)	4000 + 5000 = 9000 t

- 2.4 Yr ydym a threfn o raeanu ffyrdd prif-flaenoriaeth, rhain yn cynnwys prif ffyrdd, prif lwybrau bysus a llwybrau'r gwasanaethau brys. Mae'r rhain wedi eu gweithredu ar sail ardal.
- 2.5 Heblaw Stryd Fawr Bangor, Y Maes/Stryd y Llyn, Caernarfon sydd yn 'pedestrianised' ac yn lwybrau Graeanu Blaenoriaeth 1, nid ydym yn graeanu troedffyrdd hyd nes bod sicrwydd bod y Prif Rwydwaith (Blaenoriaeth 1) wedi ei drin a bod adnoddau yn caniatáu.
- 2.6 Y nesaf o ran blaenoriaeth yw'r Ffyrdd Eilradd – os heb eu trin a'r sefyllfa'n parhau wedi 36 awr. Yn ddilynol i hyn, bydd troedffyrdd yn derbyn sylw pan fydd adnoddau yn caniatáu. Yn hanesyddol, byddwn yn defnyddio gweithlu bwrdeistrefol i drin troedffyrdd yn ein trefi ynghynt yn y broses os yw'r adnoddau a'r amgylchiadau yn caniatáu.
- 2.7 Graeanu i eraill - Mae ganddom drefniadau penodol gyda'r Ymddiriedolaeth Iechyd, gwasanaethau brys i sicrhau parhad gwasanaeth fel graeanu, ymdrin â gwastraff a chadw'r depos yn agored. Trefniadau arbennig ar gyfer sefyllfaoedd o salwch difrifol a phrofedigaethau fel y maent yn codi. Graeanu ysgolion, mynediad i lyfrgelloedd, canolfannau hamdden a.y.y.b, mae hyn yn cael ei wneud dan gytundeb/drefniant gyda'r gweithlu bwrdeistrefol. Mae hwn yn waith llaw, faniau bychain/bagiau graean/halen.
- 2.8 Y Bin halen - Mae'n rhaid cael cynhwysydd priodol (sy'n dal dŵr), mae'n amgylcheddol ddinistriol/drosedd peidio gwneud hyn. Maent yn destun fandaliaeth, camddefnydd (defnyddio ar gyfer sbwriel/baw ci ac yn y blaen).

Angen cynhwysydd pwrpasol, wedi ei leoli mewn lle diogel, ddim yn achosi problemau gweledd, tramwyo a mynediad. Angen rheolaeth ar ei ddefnydd, atal camddefnydd, defnydd gan eraill.

- 2.9 Biniau Halen Presennol - Mae'r biniau haled wedi eu lleoli mewn lleoliadau trafferthus hysbys gan gynnwys ar lethrau, cyffyrdd a throadau sydyn ar ffyrdd di-flaenoriaeth. Nid ydynt ar lwybrau graeanu prif flaenoriaeth.
- 2.10 Rôl Cyngorau Cymuned a Thref (presennol)
- Yn Atodiad 1 gweler fanylder o'r Cyngorau Cymuned a Thref sydd wedi arwyddo fyny hyd yn hyn
 - Cost llenwi bin halen - erbyn hyn £42 y bin halen (cost gang o ddau i'w llenwi a'r halen) ceisio pecynnu gwaith
 - Anodd rhoi nifer ceisiadau/nid oes gaeaf caled iawn wedi bod/nifer sydd yn gofyn am gael llenwi bin halen yn ad-hoc iawn
 - Pe byddai pob Cyngor Cymuned sydd wedi ymrwymo yn llenwi'r bin halen unwaith mewn tymor gaeaf, byddai hyn gyfwerth â thua £21k
 - Nid oes gofyn statudol o gyflenwi biniau halen
 - Gwyddom yn hanesyddol fod nifer yn helpu ei hun i'r halen a rhai ar ffyrdd preifat
 - Yn sicr mae'r drefn dan reolaeth erbyn hyn pan ddaw at geisiadau am finiau halen
 - Ble mae cais am fin halen o'r newydd, mae hyn yn cael ei gytuno gyda'r Cyngor Cymuned/Tref ac rydym yn edrych ar ail-leoli yn hytrach na ychwanegu (nid oes fawr o geisiadau erbyn hyn).

3. Camau Nesaf

3.1 Tra gweler bod nifer o'r Cyngorau Cymuned a Thref wedi arwyddo fyny, ers cyflwyno'r newid nid ydym wedi cael gaeaf caled iawn er gweld sut mae'r drefn yn gweithio.

3.2 Mae'n deg nodi bod pryderon wedi eu codi a rhestraf isod y materion hyn.

- Ein trefniadau ail-flaenoriaeth ddim yn weithredol mewn rhai manau lle oedd binnau halen
- Nifer o Gyngorau Cymuned a Thref yn dal heb arwyddo fyny ac felly dim trefniant bin halen yn bodoli
- Ein gweithwyr wedi mynegi pryder am yrru ar hyd rhai ffyrdd cul a serth
- Posib effaith ar yswiriant rhai o'n gyrwyr
- Yn hanesyddol, anghysondeb yn y nifer o finiau mewn rhai cymunedau, fyddai'n golygu cost uchel i'r gymuned os yn llenwi pob bin.

3.3 Ffyrdd gwahanol o weithredu

- Darparu biniau graean mewn ardaloedd trefol a gwledig i drigolion lleol eu defnyddio (bydd angen cyllideb ychwanegol ar y Gwasanaeth er cyflawni)
- Edrych ar amseriad ein trefniadau ein ail-flaenoriaeth
- Darparu gwasanaeth lle byddai'r bin halen yn cael ei lenwi ar ddechrau'r tymor gan weld Cyngorau Cymuned yn talu am unrhyw ail-lenwi pellach yn ystod tymor y gaeaf
- Cyflwyno cynllun ar sail uchder tir (byddai angen cytundeb ar y trothwy)
- Ail-lunio'r cynllun ar sail poblogaeth y ward
- Edrych ar gyfleon o weithio gyda'r gymuned leol (e.e. cyflwyno trefn o roi aradr i ffermwyr).

3.4 Trefniadau sydd mewn lle gan awdurdodau eraill

Mae'r Gwasanaeth wedi gwneud cyswllt ac awdurdodau ar draws Cymru ac mae'r tabl isod yn amlygu'r sefyllfa gyfredol:

8	Nodi trefn lle mae dim biniau halen
3	Nodi trefn o ollwng halen ar ymylon lleoliadau problemus
6	Nodi trefn biniau halen fel yr oedd ganddom yma yng Ngwynedd
5	Heb adrodd yn ôl